

Vergaderjaar 2010–2011

31 371

Kredietcrisis

Nr. 359

**BRIEF VAN DE MINISTER VAN ECONOMISCHE ZAKEN,
LANDBOUW EN INNOVATIE**

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 9 februari 2011

Uw Kamer is toegezegd elk kwartaal een overzicht te ontvangen van de benutting van de instrumenten gericht op kredietverlening (hierna financieringsinstrumenten) aan het bedrijfsleven. Met deze brief stuur ik u de rapportage over het gebruik van de financieringsinstrumenten over het vierde kwartaal 2010. Tevens zend ik u hierbij een rapportage van het EIM, genaamd Financiering van MKB bedrijven, die twee deelrapporten bevat.¹ Het eerste deelrapport betreft een overzichtsrapportage van de financierings situatie in de periode 2008 tot en met 2010. Dit rapport is mede gebaseerd op de tot nu toe uitgebrachte EIM-rapportages over de financieringsmonitor. Het tweede deelrapport betreft de EIM financieringsmonitor MKB-bedrijven, gemeten in december 2010.

Tijdens het dieptepunt van de kredietcrisis heb ik, in overleg met uw Kamer, de rapportagefrequentie van de benutting van het financieringsinstrumentarium, alsmede de financieringsmonitor MKB, verhoogd naar één keer per kwartaal. Hoewel de kredietverlening van de banken aan met name het MKB een aandachtspunt blijft, lijkt de situatie inmiddels minder volatiel te zijn. Mede gezien het voornemen van het kabinet om het aantal kamerbrieven terug te brengen en de noodzaak om waar mogelijk kosten te reduceren, heb ik besloten uw Kamer vanaf het jaar 2011 zowel de rapportage over de benutting van het financieringsinstrumentarium alsmede de EIM financieringsmonitor MKB voortaan per half jaar toe te sturen. Dit biedt de mogelijkheid meer aandacht te richten op verdieping van de inzichten ten aanzien van bedrijfsfinanciering en het voortdurend laten aansluiten van de financieringsinstrumenten op de ontwikkelingen in de kapitaalmarkt.

¹ Ter inzage gelegd bij het Centraal Informatiepunt van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

1. Overzicht benutting financieringsinstrumentarium

De belangrijkste financieringsinstrumenten zijn de Borgstellingregeling MKB voor het MKB en de Garantie Ondernemingsfinanciering voor grotere bedrijven. Alle verruiming van de betreffende regelingen zijn tot en met 2011 verlengd.

Borgstellingregeling MKB (BMKB)

De hogere benutting van de Borgstellingregeling MKB over de eerste drie kwartalen van 2010 heeft zich in het vierde kwartaal voortgezet, waardoor de benutting in 2010 een record heeft bereikt van € 742 miljoen. De benutting ligt hiermee € 186 miljoen, oftewel 33%, hoger dan in 2009. In totaal zijn er in 2010 3 701 borgstellingkredieten verleend.

Benutting BMKB

Cumulatieve bedragen per jaar	2008	2009	2010 t/m 31/3	2010 t/m 30/6	2010 t/m 30/9	2010 t/m 31/12
Gepubliceerd budget	€ 730 mln	€ 745 mln	€ 765 mln	€ 765 mln	€ 765 mln	€ 765 mln
Benutting (incl. verruiming)	€ 601 mln	€ 556 mln	€ 143 mln	€ 328 mln	€ 527 mln	€ 742 mln
Verruiming 2008 ¹	€ 11 mln	€ 175 mln	€ 40 mln	€ 90 mln	€ 154 mln	€ 207 mln
Verruiming 2010 ²				€ 41 mln	€ 88 mln	€ 141 mln
Verruiming 2008 (aantallen)		534	127	314	493	670
Verruiming 2010 (aantallen)				380	785	1 247
Aantallen totaal	2 915	2 442	704	1 657	2 612	3 701

¹ Verhoging maximum borgstelling, verhoging maximum voor starters en toelating grotere MKB bedrijven.

² 80% borgstelling, met een maximum van € 200 000 voor bestaande bedrijven.

Circa 28% van het totale bedrag aan BMKB-borgstellingskrediet betreft de verruiming, die sinds begin november 2008 zijn ingevoerd en tot eind 2011 zijn verlengd. Naast de verruiming van 2008 is er sinds april 2010 een extra verruiming: het zogenoemde «klein krediet».

Garantie Ondernemingsfinanciering (GO)

Benutting GO

Cumulatieve bedragen per jaar	2009	2010 t/m 31/3	2010 t/m 30/6	2010 t/m 30/9	2010 t/m 31/12
Totaal budget					€ 1,5 mrd
Aantal fiatteringen ¹	46	25	47	84	111
Omvang fiatteringen ²	€ 197 mln ³	€ 106 mln	€ 205 mln	€ 404 mln	€ 677 mln

¹ Fiatteringen zijn toezeggingen dat Agentschap NL akkoord gaat met het aangeboden voorstel.

² Cijfers bevatten dubbeltellingen (enkele miljoenen) van fiatteringen aan banken die concurrerende offertes hebben uitgebracht.

³ Dit betreft een correctie op de vorige kwartaalrapportage. Enkele aanvragen die in 2009 zijn gefiatteerd, zijn namelijk door de kapitaalverschaffer alsnog in 2010 geannuleerd.

De groei in het gebruik van de Garantie Ondernemingsfinanciering heeft in het vierde kwartaal zeer sterk doorgezet. De omvang van de fiatteringen in 2010 is daarmee € 480,3 miljoen hoger dan in 2009. Nota bene, doordat fiatteringen alsnog door de kapitaalverschaffer geannuleerd kunnen worden, kan de omvang nog worden bijgesteld.

Voor de Garantie Ondernemingsfinanciering Cure ten behoeve van Bouwfinanciering voor de curatieve sector is een bedrag van € 33,9 miljoen aan garanties verleend. Deze regeling heeft een budget van € 250 miljoen aan totaal beschikbare garanties.

Overige instrumenten

In bijlage 1 treft u een overzicht aan van de aan bedrijfsfinanciering verwante instrumenten (Exportkredietverzekering en de Innovatiekredieten) en de kleinere Bedrijfsfinancieringsinstrumenten: Groeifaciliteit,

Seed Faciliteit, Faciliteit Opkomende Markten (FOM) en Microkredieten. Daarnaast bevat de bijlage voor de tweede maal de benutting van de Garantstelling Landbouw, de Garantstelling Landbouw Plus, en de Garantstelling Werkkapitaal.

Bij de Groeifaciliteit is de benutting ad € 24,8 miljoen achtergebleven bij de prognose, maar wel hoger dan in 2009 (€ 10 miljoen). Vanwege de financiële crisis is het maximale garantiebedrag voor participatiemaatschappijen tijdelijk verhoogd van € 2,5 miljoen naar € 12,5 miljoen. Ook is het risicoprofiel van de te accepteren aanvragen verbreed. Een gevolg is dat in 2010 18 participatiemaatschappijen tot de regeling zijn toegetreden, waardoor het aantal toegetreden participatiemaatschappijen in één jaar is verdubbeld. De toename van de benutting in 2010 is evenwel beperkt gebleven. Gegeven de doorlooptijd van het verwerven van participaties zal de verruiming in 2011 moeten leiden tot een forse toename van de benutting, onder de premisse dat de conjunctuur in 2011 echt aantrekt.

Het reguliere budget van € 48 miljoen voor het Innovatiekrediet is, zoals verwacht, voor geheel 2010 volledig benut. Er is zelfs een tekort ontstaan. Lopende aanvragen kunnen gefinancierd worden met budget uit 2011. Daarnaast is een bedrag van € 8 miljoen voor duurzaamheidsprojecten gehonoreerd. Dit is bovenop de € 48 miljoen regulier budget. Voor de Seed Faciliteit is 23,5 miljoen gecommiteerd. In 2010 zijn via twee tenders zes investeringsfondsen tot stand gekomen. De tenders van de Seed Capital regeling zijn in 2010 succesvol verlopen. Dit betekent dat er nu 34 investeringsfondsen, met een gezamenlijk investeringsbudget van ruim € 237 miljoen, actief investeren in technostarters. In 2010 zijn vanuit deze investeringsfondsen 27 investeringen verricht met een totale investeringsomvang van € 13,5 miljoen. Het totaal aantal investeringen is hiermee gekomen op 126. Het sterk gewijzigde economische klimaat sinds 2008 heeft invloed gehad op de investeringsmogelijkheden in de Venture Capital markt, waardoor in 2010 het aantal participaties via de Seed Capital regeling iets lager uitkomt dan de streefwaarde van 30. In 2010 is wel een duidelijk herstel ingetreden; verdere verwachtingen zijn positief.

Garantstelling Landbouw

Het beroep op de Garantstelling Landbouw is in 2010 ruim twee maal hoger dan in 2009. Zo is in 2010 een benutting van € 36,5 miljoen gerealiseerd ten opzichte van € 14,2 miljoen in 2009. Na de aanvankelijke dip als gevolg van de financiële en economische crisis is, zoals verwacht, de investeringsbereidheid in de land- en tuinbouw aangetrokken. Voor 2011 wordt een voorzetting van de stijgende lijn verwacht. Bij de vaststelling van het besteedbaar garantiebudget 2011 is hiermee rekening gehouden.

Garantstelling Landbouw Plus

De kredietcrisis was er mede aanleiding toe dat de garantstelling Plus verruimd is van € 1,2 miljoen naar € 2,5 miljoen per onderneming. De benutting van de Garantstelling Landbouw Plus is in 2010 lager dan de benutting in 2009. Respectievelijk een benutting van € 8,4 miljoen in 2010 ten opzichte van € 12,5 miljoen in 2009. Een oorzaak voor het feit dat de benutting lager uitvalt, kan gelegen zijn in het feit dat de eisen voor de Groen Labelkassen, waar investeringen in de glastuinbouw aan moeten voldoen, zijn aangescherpt. Deelname vanuit de veehouderij aan de Garantstelling Landbouw Plus is momenteel hoger dan deelname van de glastuinbouw. Voor 2011 is de verwachting dat een toename zal plaatsvinden in het gebruik van de Garantstelling Landbouw Plus. Deze

toename zal gegeven de genoemde aangescherpte eisen echter minder sterk zijn dan bij de Garantstelling Landbouw.

Garantstelling werkkapitaal

De garantstelling werkkapitaal is in het verlengde van de kredietcrisis geïntroduceerd. De benutting van deze regeling bedroeg in 2010 € 21,2 miljoen. Momenteel ligt er een Staatssteunmelding bij de Europese Commissie voor een verlenging van deze regeling tot 31 maart 2011. De Garantstelling Werkkapitaal is per 31 december 2010 afgelopen.

2. EIM rapporten «Financiering van MKB bedrijven»

Als bijlage bij deze brief treft u het rapport «Financiering van MKB bedrijven» aan. Het eerste deelrapport biedt een totaaloverzicht van alle onderzoeken die EIM in opdracht van het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie heeft uitgevoerd in de periode 2008–2010 op het terrein van bedrijfsfinanciering. Het tweede deelrapport doet verslag van de recente decembermeting van de financieringsmonitor MKB. Deze geeft de uitkomsten van een enquête onder 1 073 ondernemingen in het MKB met minder dan 100 werknemers.

De overzichtsrapportage geeft de volgende belangrijke uitkomsten aan. De solvabiliteitspositie van het MKB blijft aanmerkelijk achter in vergelijking met het grootbedrijf. Hierbij verwachten MKB-bedrijven in sectoren met een gemiddeld lage solvabiliteit minder krediet te krijgen dan MKB-bedrijven in sectoren met een hoge solvabiliteit. MKB-bedrijven hadden in de periode december 2008 – december 2010 een afnemende behoefte aan financiering. Zowel MKB-bedrijven als grootbedrijven hebben ervaren dat de voorwaarden waaronder krediet kon worden verkregen, in de loop van 2009 fors zijn aangescherpt.

De decembermeting van de financieringsmonitor MKB geeft als belangrijkste uitkomst aan, dat de vraag naar krediet laag blijft. Slechts 11% van de bedrijven heeft sinds de zomer van 2010 financiering gezocht. Dit betreft een sterke daling ten opzichte van de meting in december 2009 (29%). Het aantal bedrijven dat de gevraagde financiering heeft gekregen, is gestegen ten opzichte van december 2009; nu 60% tegen 50% in 2009, en zeker ten opzichte van de julimeting, toen slechts 42% succesvol was. Het EIM concludeert tevens dat banken nog steeds hun kredietvoorwaarden ten aanzien van zekerheden, solvabiliteit en looptijden aanscherpen. Ten opzichte van de rente zijn banken echter soepeler geworden.

3. Conclusie

Recapitulerend kan gesteld worden dat de financieringsinstrumenten in 2011 goed zijn benut. Echter brengt het onderzoek van EIM aan het licht dat de solvabiliteitspositie van het MKB aanmerkelijk achterblijft in vergelijking met het grootbedrijf. Tevens zijn de voorwaarden waaronder krediet kon worden verkregen in de loop van 2009 fors aangescherpt. Deze ontwikkelingen vragen om het continueren van de monitor ten aanzien van bedrijfsfinanciering, teneinde de financieringsinstrumenten voortdurend op de ontwikkelingen in de kapitaalmarkt te laten aansluiten.

De minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie,
M. J. M. Verhagen

Benutting overige instrumenten, Bedragen in miljoenen euro, cumulatief

2009	Groei-faciliteit Garanties	Micro-kredieten Leningen plus garanties	EKV ¹	EKV Kortlopende 1-transactie polissen	FOM ²	Innovatie Kredieten	Seed faciliteit, verleende financiering
2 ^e kwartaal	6,5	6	7 500	18	75	8,4	3,3
3 ^e kwartaal	8,2	9	7 400	40	75	21,5	4,5
4 ^e kwartaal	10	11,8	8 500	17,6	75	37,5	9,5
2010							
1 ^e kwartaal	5	2,8	7 800	15,2	75	0,2	1,9
2 ^e kwartaal	7,7	6,1	8 300	12,5	69	15,5	3,3
3 ^e kwartaal	11,1	9	8 600	7,1	70	18,7	6,2
4 ^e kwartaal	24,8	11,7	9 050	7,1	76	48	13,5

¹ EKV en kortlopende transactiepolissen betreffen uitstaand obligo: de waarde van de EKV-portefeuille kan per maand grote verschillen vertonen.

² FOM is een revolverend fonds: er komen nieuwe financieringen bij en door aflossing/afwikkelingen gaan er weer (deel)financieringen af. Evenals bij EKV is hier sprake van uitstaand obligo.

Benutting Garantstelling Landbouw, Garantstelling Landbouw Plus en Garantstelling Werkkapitaal (bedragen in miljoenen euro)

Benutting Garantstelling Landbouw

	2009 t/m 31/12	2010 t/m 31/12
Jaarlijks beschikbaar garantie budget	50,0 ¹	50,0
In behandeling	7,0	3,0
Toegekend	14,2	36,5
Besteedbaar garantiebudget	28,8	10,5

¹ De cijfers voor de Garantstelling Landbouw 2009 bestaan uit de cijfers voor de Stichting Borgstellingfonds voor de Landbouw gecombineerd met de cijfers voor de Garantstelling Landbouw. De GL heeft halverwege 2009 de taken van het BF overgenomen.

Benutting Garantstelling Landbouw Plus

	2009 t/m 31/12 ¹	2010 t/m 31/12
Jaarlijks beschikbaar garantie budget	60,0	80,0
In behandeling	1,5	8,2
Toegekend	12,5	8,4
Besteedbaar garantiebudget	46,0	63,4

¹ De cijfers voor de Garantstelling Landbouw Plus 2009 bestaan uit de cijfers voor de Stichting Borgstellingfonds voor de Landbouw Plus gecombineerd met de cijfers voor de Garantstelling Landbouw Plus. De GL + heeft halverwege 2009 de taken van het BF + overgenomen.

Garantstelling werkkapitaal

	2009 t/m 31/12	2010 t/m 31/12
Jaarlijks beschikbaar garantie budget	–	100,0
In behandeling	–	–
Toegekend	–	21,2
Besteedbaar garantiebudget	–	78,8